

6. Шуман В. П. Актуальные вопросы дидактики (Проблема стимулирования познавательной деятельности учащихся) : учебн. пособие [для учит. и студ.] / В. П. Шуман. – Владимир, 1974. – Часть I. – 81 с.

7. Щукина Г. И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе : учеб. пособ. [для студ. пед. ин-тов] / Г. И. Щукина. – М. : Просвещение, 1979. – 160 с.

РЕЗЮМЕ

Е. И. Иванова. Формирование познавательного интереса шестиклассников во внеурочное время.

В статье охарактеризованы формы и методы развития познавательного интереса младших подростков во внеучебное время. Обосновываю стимулирующее влияние организации и проведения познавательных мероприятий касательно поощрения учащихся к самостоятельному познанию, раскрытия их способностей, развитию интересов, самореализации и самоутверждения шестиклассников подростков с разными видами познавательных интересов.

Ключевые слова: младшие подростки, познавательный интерес, внеурочная познавательная деятельность, самореализация.

SUMMARY

O. Ivanova. Forming of adolescents' studying interest in after-classes activities.

In this article are presented form and methods of stimulation adolescents' studying interest. Organization of after classes studying activities helped pupils with different kinds of cognitive need to present, disclose and develop themselves.

Key words: young adolescence, studying interest, after-classes studying activity.

УДК 614:37.014

М. І. Лук'яненко

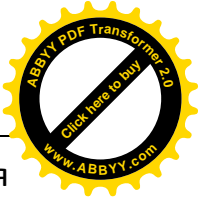
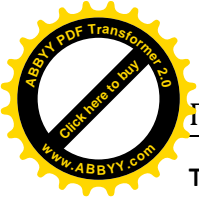
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ШКОЛИ

У статті визначено роль та місце педагогіки здоров'я у навчально-виховному процесі школи. Розкрито завдання, мету та основні положення концепції педагогіки здоров'я. Значну увагу приділено вивченню організації здоров'язберігаючої діяльності школи, аналізу її функцій та методів, що впливають на корекцію поведінки учнів.

Ключові слова: педагогіка здоров'я, здоров'язберігаюча діяльність, навчально-виховний процес, здоровий спосіб життя.

Постановка проблеми. Проблема збереження та зміцнення здоров'я кожної людини є важливим чинником, що впливає на вибір засобів і методів під час реалізації різноманітних соціальних, економічних та суспільних державних програм. Здоров'я людини – універсальний феномен, у межах якого водночас співіснують і духовні, і матеріальні аспекти життєдіяльності кожного індивіда. Хвороби та різні патологічні відхилення не дозволяють людині виконувати свою функцію у суспільстві, а

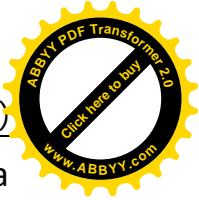
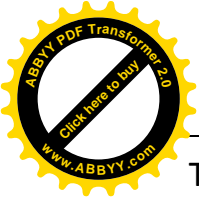


також впливають на її духовний та психологічний стан. У свою чергу, для держави здоров'я та хвороби кожного громадянина мають конкретну матеріальну виразність: виплата хворим працівникам лікарняних, оплата лікування, діагностика захворювань, медичне обслуговування тощо. У цьому контексті пріоритетним завданням для держави є профілактика захворювань, розробка комплексних програм щодо зміцнення та охорони здоров'я громадян, у яких було б чітко визначено роль і місце кожної соціально-економічної ланки суспільства: сім'ї, школи, державних структур, громадських організацій, органів здоров'язбереження.

Одними із найважливіших факторів розв'язання проблеми збереження здоров'я громадян є формування життєвого пріоритету здоров'я в особистості на ранніх етапах її розвитку, виховання у неї мотивації до здорового способу життя, уміння використовувати здобуті знання у повсякденній діяльності. Сучасна людина за допомогою засобів масової інформації, Інтернету, новітніх технологій знає досить багато про здоров'я та засоби його підтримки. Однак ця інформація зазвичай є частковою та фрагментарною і може мати суперечливий характер. З огляду на це виникає проблема розробки безперервної здоров'язберігаючої системи навчання і виховання, що допоможе людині сформувати здоров'язберігаючу компетенцію, яка стане базовою у збереженні та зміцненні власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Як засвідчують соціологічні і педагогічні дослідження [2; 4; 12], у період шкільного віку в дітей погіршується стан здоров'я: зростає кількість хронічних захворювань, погіршуються показники фізіологічного та психічного розвитку. Характерними ознаками підліткового віку є також і наслідування поведінки дорослих, особливо авторитетних для них осіб. Цим до певної міри пояснюється й те, що серед неповнолітніх доволі швидко поширюються шкідливі звички: паління, вживання алкоголю, токсикоманія, наркоманія тощо. Окреслені проблеми також вимагають удосконалення системи освіти, пошуку нових педагогічних підходів, що сприятимуть збереженню здоров'я дітей, формуванню у них навичок здорового способу життя.

Аналіз актуальних досліджень. Як засвідчив аналіз сучасної літератури, питанням формування навичок здорового способу життя у школярів присвячено розвідки В. Горашука [3], Н. Петрової, Л. Сущенко [10], Л. Татарнікової, В. Чаплигіна та ін. Проблеми організації навчально-виховного процесу, що базуються на принципах оздоровчого спрямування і всебічного розвитку особистості, висвітлено у працях



Т. Ахутіної [1], Г. Наталова, Є. Приступи, Б. М. Шияна [11] та ін. Однак поза увагою дослідників залишається комплексне вивчення проблеми здоров'язбереження школярів та шляхів її розв'язання.

Мета статті – визначити роль та місце педагогіки здоров'я у навчально-виховному процесі школи.

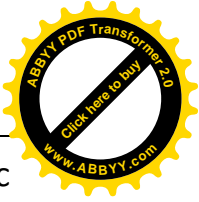
Виклад основного матеріалу. Педагогіка здоров'я включає цілу низку дій та процесів, які сприяють вихованню і навчанню здоров'я як окремих індивідуумів, так і груп людей упродовж життя. Важливим елементом у концепції педагогіки здоров'я є застосування цілісного підходу до розуміння здоров'я людини, що складається з кількох взаємозалежних компонентів (фізичне, психічне, духовне, сексуальне, емоційне здоров'я) та передбачає низку заходів, завдяки яким люди можуть учитися дбати про власне здоров'я і здоров'я суспільства у цілому. Особливу роль у педагогіці здоров'я відіграють навчально-виховні заклади, оскільки саме у школі існують можливості для проведення системної, цілеспрямованої та запланованої едукативної здоров'я різних вікових груп дітей.

Як засвідчив аналіз останніх соціологічно-педагогічних публікацій [5; 6; 9], серед шкільних факторів, що негативно впливають на стан здоров'я учнів, слід виділити такі:

- недотримання гігієнічних вимог в організації навчально-виховного процесу;
- інтенсифікація навчального процесу, що зумовлює психічне і розумове перенавантаження учнів;
- недостатня компетенція педагогів з питань здоров'я та здорового способу життя;
 - авторитарний стиль навчання;
 - неправильне (нераціональне) харчування учнів;
 - нестача рухової активності;
 - низький рівень культури здоров'я школярів.

У зв'язку з цим основними завданнями педагогіки здоров'я є формування компетентної, здорової та творчої особистості; розвиток життєвих умінь та навичок, що зорієнтовані на збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих; забезпечення необхідних умов для продуктивної пізнавальної діяльності учнів з урахуванням їх стану здоров'я, особливостей розвитку, нахилів та потреб; профілактичні заходи щодо збереження здоров'я школярів.

Головною метою функціонування педагогіки здоров'я у школі є забезпечення оптимального рівня інтелектуального, духовно-морального,



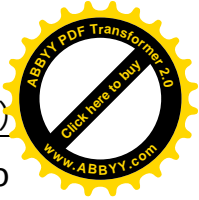
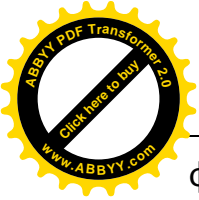
соціально-культурного та фізичного розвитку кожного учня. Водночас протягом процесу навчання слід урахувати як природні здібності школярів, так і розвиток потенційних нахилів.

Слід відзначити, що у навчально-виховному процесі України застосовуються різні обов'язкові та факультативні програми («Основи здоров'я», «Абетка харчування», «Сходинки до здоров'я», «Мій вибір – здорове життя» та ін.), які мають на меті формування в учнів свідомого ставлення до свого життя і здоров'я, оволодіння ними основ здорового способу життя, життєвими навичками безпечної поведінки. Причому освітня діяльність з питань, пов'язаних зі здоров'ям учнів, є окремою дисципліною, у якій не враховано комплексного та багатоаспектного підходу до формування в учнів культури здоров'я загалом. У свою чергу, педагогіка здоров'я – це тривала системна робота, що спрямована на попередження проблем зі здоров'ям через виховання культури здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу (учнів, педагогів, адміністрації, допоміжного персоналу).

Згідно з цим положенням, під час організації оздоровчої освітньої діяльності інтерес учителя та учнів спрямований на них самих: вони самі себе вивчають, спостерігають за власною поведінкою, звичками з метою формування індивідуальних норм здоров'я з урахуванням конкретних умов життєдіяльності. На основі отриманих знань вони можуть також аналізувати причини своїх недуг, виявляти особливості функціонування власного організму, коригувати умови життя та стан власного здоров'я [8, 106]. Таким чином, здоров'я й освіта є взаємопов'язаними цінностями, тобто навчально-виховна діяльність сприяє покращанню здоров'я дітей, а гарні показники здоров'я дітей підвищують ефективність освітнього процесу.

Для ефективного впровадження основних положень педагогіки здоров'я у навчально-виховний процес школи необхідним є призначення шкільного координатора – учителя, зацікавленого у виконанні цієї програми. До його обов'язків входить ініціювання діяльності щодо пропагування педагогіки здоров'я у школі, координування та реалізація завдань педагогіки здоров'я у межах різних шкільних предметів та позакласних заходів, співпраця з медичним персоналом, адміністрацією, батьками, позашкільними організаціями з метою підтримки здоров'я учнів, організація курсів, лекцій, занять для підвищення кваліфікаційного рівня педагогів та інших працівників школи тощо.

Створення медико-психологічної служби у школі сприятиме легшій адаптації учнів до навчально-виховного процесу, а також урахуванню



фізіологічних та психологічних особливостей школярів під час навчання. До її функцій у школі належать:

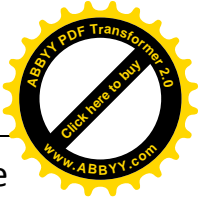
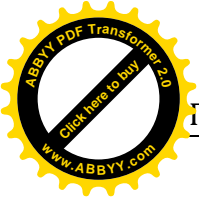
- контроль за санітарно-гігієнічними нормами щодо організації навчально-виховного процесу;
- рання діагностика і профілактика захворювань;
- виявлення прихованих психофізіологічних причин низької успішності школярів, різних психічних відхилень та порушень;
- організація профілактичних заходів у межах шкільних можливостей.

Важливим компонентом у структурі педагогіки здоров'я є також співпраця з батьками. Саме у родинному колі дитина набуває перші вміння та навички, що сприятимуть її хорошому самопочуттю та формуватимуть її життєві пріоритети. Крім того, батьки є головним «трансфером» у застосуванні дитиною набутих знань і вмінь у школі у житті.

Зазначимо, що з позицій педагогіки здоров'я учні не є пасивними учасниками. Вони беруть активну участь у діяльності школи щодо збереження власного здоров'я, створенні більш безпечних та необхідних санітарних умов навчання, піклування про здоров'я своєї родини та інших членів громади тощо. Водночас це є ефективним способом, щоб допомогти учням отримати необхідні знання щодо зміцнення здоров'я та сформувати у них навички здорового способу життя.

Слід зауважити, що зарубіжні вчені [13; 14] виділяють три типи виховних факторів, які здатні вплинути на корекцію поведінки дітей та їх ставлення до власного здоров'я. До першої групи відносяться сприятливі фактори, що включають комплекс традиційних освітніх цілей, у тому числі знань, поглядів і переконань, а також кілька нових, які є змінними та залежать від інтерактивного спілкування учителя з учнем. До цієї категорії включають цінності й погляди, які вимагають уточнення і корекції спотвореного сприйняття реальності чи моральних цінностей особистості та передаються за допомогою прямого обміну інформацією [13, 328]. Визначальним етапом у цьому процесі є вміння вчителя знайти необхідну мотиваційну установку для ухвалення учнем правильного рішення щодо власних здоров'язберігаючих дій.

Стимулюючі фактори утворюють другу групу, у формуванні яких головну роль відіграють кваліфіковані кадри, що здатні створити необхідні умови для розвитку в учнів стійких переконань щодо збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих, формування навичок здорового способу життя, вміння надавати першу медичну допомогу та ін.



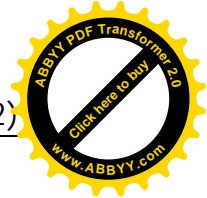
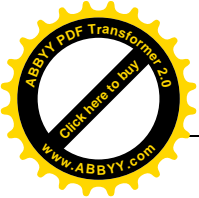
Методи заохочення у процесі едукції здоров'я найчастіше використовуються з метою виявлення причин негативної поведінки учнів, їх шкідливих звичок та боротьби з ними. Однак заохочення буде позитивним, якщо воно є справедливим, своєчасним та ненадмірним.

Як видно, основними функціями педагогіки здоров'я в освітньому процесі є розвиток індивідуальних, групових, суспільних стратегій щодо поліпшення здоров'я учнів, формування у них стійких знань, навичок та поведінки, необхідних для зміцнення і збереження здоров'я. У свою чергу, в основу здоров'язберігаючої діяльності школи повинна бути покладена позитивна концепція здоров'я, що охоплює різні складові гармонійного розвитку особистості: фізичну, розумову, психічну, фізіологічну, емоційну [7, 38]. Крім того, концепція здоров'я повинна включати і розвиток в учнів здібностей до позитивних змін свого оточення та самих себе, а також уміння боротися з життєвими труднощами, а не тільки захищатися від них.

Слід зазначити, що серед завдань школи, що спирається на концепцію педагогіки здоров'я, є не тільки попередження різних факторів ризику, які впливають на загальний стан учнів, але й надання різнопланової допомоги школярам у розв'язанні їх індивідуальних проблем. Це насамперед стосується соціальних проблем, що пов'язані з насильством або цькуванням з боку однолітків, несприятливим впливом середовища, у якому учні проводять вільний час, неправильним вибором життєвих пріоритетів тощо.

Висновки. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства здоров'я і благополуччя людини зазнають впливу факторів її поведінки. Хоча щеплення, лікування, пропаганда здорового способу життя, державні заборони різних шкідливих звичок скорочують негативні впливи на здоров'я людини, вони, однак, є недостатніми для збереження здоров'я. Для забезпечення ефективного фізичного та емоційного здоров'я, люди повинні відігравати активну роль у цьому процесі, а для цього їм потрібні не тільки знання. Вони потребують формування стійких життєвих цінностей і переконань щодо зміцнення власного здоров'я.

Саме педагогіка здоров'я покликана сформувати цілісну систему здоров'язбереження кожної особистості, критично мислити, розв'язувати проблеми й ухвалювати самостійні рішення. Учні, які отримують базові навички здорового способу життя, беруть активну участь у діяльності школи, що керується завданнями педагогіки здоров'я, легше підтримують здоровий спосіб життя не тільки під час їх навчання у школі, але й протягом усього життя.



ЛІТЕРАТУРА

1. Ахутина Т. В. Здоровьесберегающие технологии обучения: индивидуально-ориентированный подход / Т. В. Ахутина // Школа здоровья. – 2000. – Т. 7, № 2. – С. 21–28.
2. Безматерных Л. Э. Диагностическая эффективность методов количественной оценки индивидуального здоровья / Л. Э. Безматерных, В. П. Куликов // Физиология человека. – 1998. – Т. 24, № 3. – С. 79–85.
3. Горащук В.П. Здоров'я учнів. Від чого воно залежить? / В.П. Горащук // Рідна школа. – 1997. – № 34. – С. 55–56.
4. Елизарова Л. Н. Оздоровительная работа в начальной школе / Л. Н. Елизарова, С. Н. Чирихин // Начальная школа. – 2000. – № 9. – С. 93–97.
5. Іонова О. М. Функції шкільної освіти і здоров'я дитини / О. М. Іонова, В.І. Кузнєцова // Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 т. – Харків : ХНУ, 2005. – Т. 1. – С.98–103.
6. Ликова В. Природовідповідність навчання як умова збереження здоров'я учнів / В. Ликова // Директор школи. – 2005. – № 9. – С. 23–26.
7. Науменко Ю. В. Здоровьесберегающая деятельность школы/ Ю. В. Науменко // Педагогика. – 2005. – № 6. – С. 37–44.
8. Орехова Т. Педагогический подход к здоровью человека/ Т. Орехова // Педагогика. – 2004. – № 5. – С. 106–107.
9. Платонов В. Н. Сохранение и укрепление здоровья здоровых людей – приоритетное направление современного здравоохранения / В. Н. Платонов // Спортивная медицина. – 2006. – № 2. – С. 3–14.
10. Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини / Сущенко Л. П. – Запоріжжя : ЗДУ, 1999. – 310 с.
11. Шиян Б. М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті: навч. посіб. / Б. М. Шиян, О. М. Вацеба. – Т. : Навч. книга, 2008. – 276 с.
12. Штрафметова Е. В. Пути сохранения и укрепления здоровья обучающихся / Е. В. Штрафметова // Зауч начальной школы. – 2005. – N 4. – С. 109–118.
13. Green L. W. School health education / L. W. Green, D. C. Iverson // Public Health. – 1982. – № 3. – P. 321–338.
14. Sheill A. Health outcomes are about choices and values: an economic perspective on the health outcomes movement/ A. Sheill // Health Policy. – 1997. – № 39. – P. 5–15.

РЕЗЮМЕ

Н. И. Лукьянченко. Педагогика здоровья в учебно-воспитательном процессе школы.

В статье определены роль и место педагогики здоровья в учебно-воспитательном процессе школы. Раскрыты задачи, цели и основные положения концепции педагогики здоровья. Значительное внимание уделено изучению организации здоровьесберегающей деятельности школы, анализу ее функций и методов, влияющих на коррекцию поведения учащихся.

Ключевые слова: педагогика здоровья, здоровьесберегающая деятельность, учебно-воспитательный процесс, здоровый образ жизни.

SUMMARY

M. Lukjanchenko. Health pedagogy in the educational process at school.

The article is devoted to the role and place of health pedagogy in the educational process at school. The goals, aim and basic concept of health pedagogy have been revealed. Special attention was given to the organization of the health school activity, to the analysis of its functions and methods that influenced on the correction of student conduct.

Key words: health pedagogy, health activities in school, educational process, health lifestyle.